

ЛІДІЯ ІВАНІВНА СПАСЬКА (5.IV.1910 – 15.VIII.2000)

Лідія Іванівна Спаська народилася в день святої Лідії — 5 квітня 1910 р. в містечку Умані, прославленому своїм незвичайним парком, столітні дерева якого ще пам'ятали чарівну красуню Софію Потоцьку. Вона росла і виховувалась у великій інтелігентній сім'ї, у якій була восьмою дитиною. Дитинство майбутньої художниці пройшло в батьківському маєтку в селі Гавчиці недалеко від Ківерець Луцького повіту. У будинку Лисяних завжди панувала атмосфера доброти, злагоди та взаєморозуміння.

У вісім років дівчинка вступила до Луцької гімназії. Сім'я поселилась у батьківському будинку, що знаходився в центрі міста. Старовинний Луцьк з його древнім замком, соборами, костелами і монастирями зачарував дівчину. Історія переповнювала його, будила фантазію, спонукала до творчості. У Луцькій гімназії Лідія робила перші кроки в малюванні. Помітивши в дочки неабиякі здібності, мати знайшла кошти, хоч як не було скрутно сім'ї без батька, щоб Лідія продовжила свою художню освіту у Варшаві. Там, у приватній художній школі імені Крижанівського, її вчили визначні польські майстри. Особливо запам'яталися художник Нартовський, що викладав акварель, та професор Слупський, директор школи, який викладав малюнок. На все життя зберегла вона в пам'яті слова Слупського: "Найкраща квітка, яка розквітає в душі людини, - це вдячність".

Новою сходинкою в художній освіті дівчини став Париж. Вона приїхала сюди після смерті матері, отримавши невелику спадщину, в 1931 р. і прожила тут 4 роки. Париж називали містом художників. Тут художниця освоювала техніку олійного живопису. У Парижі вона зустріла давню приятельку своїх братів Катерину Шидловську, відому польську художницю Ванду Ревську, а також багатьох нових друзів. У церкві Святого Сергія Радонежського вона познайомилась з сестрою Іоанною (Юлією Миколаївною Рейтлінгер), яка навчила її темперної техніки іконопису, з священником Сергієм Булгаковим, відомим філософом-богословом, який, емігрувавши до Парижа в 1923 р., заснував тут інститут богослов'я, з студентом цього інституту Василем Спаським, який невдовзі став її нареченим.

У 1935 р. Лідія Іванівна разом зі своїм нареченим Василем Спаським повернулася на Волинь. Тут вони побрались і, поселившись у батьківському маєтку, почали налагоджувати занедбане господарство. У 1936 році народився перший син Микита.

Чимало тривог довелося пережити художниці в роки війни. На початку літа 1943 р. їй довелося разом з чоловіком та маленьким сином переїхати жити в Луцьк. А через два місяці вона разом з дитиною і чоловіком, чекаючи другу дитину, пішки переходить у Дубно до своєї сестри Марії. Виявилось, що будинок сестри зруйнований бомбою, тому довелося поселитись у сусідів. На початку лютого 1944 р., після народження другого сина, Лідію Іванівну ледь не вивезли до Німеччини прямо з пологового будинку. Тільки щасливий випадок врятував її та дитя. Щоб уникнути вивезення до Німеччини, довелося ховатися по селах і хуторах. У березні 1944 року, після звільнення Дубенщини від окупантів, пішов у діючу армію чоловік. Через рік вона отримала лист командира, у якому повідомлялося, що він героїчно загинув у районі Ельбінга і похований на східній околиці селища Темирандоф. Лідія Іванівна залишилась одна з двома маленькими синами без ніяких засобів до життя і без притулку. Адже будинок сестри був зруйнований бомбою, а сама сестра з чоловіком виїхали в Чехію. Батьківські будинки в селі Гавчиці і Луцьку були націоналізовані.

Брат покликав її переїхати до Острога, написав, що тут є музей, у якому може знадобитися її професія живописця. Так на драматичному роздоріжжі життя, у кінці сорокових років, доля привела Лідію Іванівну в тихе провінційне місто Острог.

По приїзді в Острог, художниці замовили намалювати 60 копій з портретів Леніна і Сталіна для шкіл міста та району. На замовлення місцевого музею робить копії з картин відомих художників України – Іжакевича, Касіяна. Але таке копіювання, хоча і виконане на високому рівні, не давало розвитку майстерності художниці. Проте вона бралася за цю роботу, щоб заробити на хліб і утримувати дітей.

Ознайомившись в музеї з історією міста, з багатою літературою про нього, художниця на пропозицію дирекції музею починає створювати картини, де відтворюються найважливіші історичні події з минулого древнього Острога. Одним з перших таких полотен була картина про революційні події в селі Новомалин в 1905 році. Ця перша власна композиція “Повстання в селі Новомалин. 1905 рік” принесла художниці неабияке визнання. Ця картина експонувалась на виставках у Рівному, Києві, була удостоєна Грамоти Української республіканської ради профспілок. Робота над цією картиною вселила віру у власні сили. З цього часу Л. Спаська майже не робить копій, а створює власні композиції на історичні теми. Серед її творчого доробку ціла серія картин на тему національно-визвольної війни українського народу 1648–1654 р. р.– портрети Северина Наливайка і Богдана Хмельницького, “Острозька трагедія 1636 р.”, “Вїзд Богдана Хмельницького в Острог”.

З часом з'являються полотна присвячені сторінкам історії Острога в роки Другої світової війни. В цей же час вона малює картини, в яких висвітлюється життя Острожчини в 50-х роках ХХ ст. Але історичну тематику не залишає. Пише портрет Федора Острозького, картину “Битва з татарами під Острогом 1578 р.”.

Більше 20-ти робіт художниця присвятила історії Острога, вони в різний період прикрашали і прикрашають експозиції музеїв заповідника. За її творами можна вести багатогодинну розповідь про древній Острог, про рід князів Острозьких, про перебування відомих історичних постатей в нашому місті. Всі картини з цієї серії – важливе джерело пізнання нашої історії, героїчної боротьби українського народу за свою волю і незалежність.

З середини 50-х років свій талант художника Лідія Спаська спрямовує на не зовсім традиційне русло – вона почала розписувати храми. І, напевне, у цьому знаходила мужність достойно жити з вірою та в гармонії зі своєю совістю. Та найпотужніший пласт художньої спадщини, що непідвладний ніяким ідеологіям і часові, який залишила художниця, – це ікони та церковні розписи. Вони прикрашають собори Архангельська, Мурманська, Нальчика, звичайно Києва, Волині, Острога. Вишуканий колорит, відчуття простору та глибини, психологізм образів – це те, що притаманне було художниці і що відчувається відразу, коли заходиш у церкву. В останні роки вона малювала ікони для Богоявленського собору і Успенського римо-католицького костюлу в Острозі, для багатьох церков Острозького району.

Однією з кращих робіт, створених Л. Спаською за останні роки, є монументальний образ “Розп'яття”, написаний для одного з вівтарів Острозького римо-католицького костюлу. Образ умираючого на хресті Спасителя вражає не тільки віртуозністю свого живописного втілення, а й своїм внутрішнім глибоким змістом, суть якого в необхідності власної жертви і страждання для спасіння людства. Художниця вважає його ідеалом, до якого повинна йти кожна людина. У прагненні наслідувати його, віддаючи себе іншим людям, вона вбачає зміст і сенс свого життя.

Цінність кожної людини вимірюється тим, наскільки вона може жертвувати собою заради інших. Саме такі люди, які прожили своє життя не для себе, а для інших, постають перед нами на портретах Лідії Іванівни Спаської. Портрети займають найбільше місця у творчості художниці. Власне, вона природжена портретистка.

Особливою емоційною виразністю відзначаються дитячі портрети. Чимало облич художниці писала з реальних людей, особливо місцевих дітей. Дівчинка з пролісками — у простій сільській одежі, у хусточці, з відкритим щирим поглядом, мила і проста, як ніжні перші квіти, які вона обережно тримає в долонях. Дівчинка з лялькою сидить пристойно і урочисто, дуже задоволена тим, що позує художниці. Сумно дивиться з портрета хворобливий хлопчик з рудим волоссям. То безтурботна радість, то лукавство, то затаєний смуток, то напружена зосередженість на дитячих обличчях. Багатюще життя дитячих душ передається в них.

Ніби живі на полотнах художниці зображені квіти. Здавна квітку вважали символом земної краси, яка зосереджується в ній, як у фокусі лінзи. Здається, у волошках відбилася вся блакить неба, а золотаві чорнобривці увібрали в себе гарячі промені сонця, у білих пролісках зосередилась чистота і ніжність весни, у розкішних хризантемах відчуваємо смуток згасаючої краси осені. Букет осіннього листя написаний аквареллю легко і швидко, ніби художниці ледь торкалася пензлем паперу. Тому здається, що листки рухаються і тріпочуть від вітру; сильніше дмухне вітер - і вони відірвуться від картини і полетять у простір.

Що б не малювала художниці - ікону, портрет, історичне полотно чи букет квітів - у кожному її творі відчувається чуйна поетична душа та високий професіоналізм митця. Її мистецтво, проникнуте добротою і любов'ю, підіймає над буденними мізерними проблемами життя, розкриває духовні цінності, у яких є вищий сенс існування. Воно будить душу людини, відкриваючи для неї безкраї обрії в прагненні до нескінченного.

Померла художниці 15 серпня 2000 року.